

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Kaniové a soudců JUDr. Marie Žiškové a JUDr. Zdeňka Kühna v právní věci žalobce: **Ing. arch. M. S.**, proti žalovanému: **Ministerstvo pro místní rozvoj**, se sídlem Staroměstské náměstí 6, Praha 1, o žalobách na ochranu proti nečinnosti a před nezákonným zásahem žalovaného, v řízení o kasačních stížnostech žalobce proti usnesením Městského soudu v Praze ze dne 23. 9. 2013, č. j. 8 A 178/2012 - 66, č. j. 8 A 179/2012 - 62, č. j. 8 A 180/2012 - 65, č. j. 8 A 181/2012 - 62 a č. j. 8 A 182/2012 - 64,

t a k t o :

- I. Věci vedené u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. 1 As 107/2013, sp. zn. 1 As 108/2013, sp. zn. 1 As 109/2013, sp. zn. 1 As 110/2013 a sp. zn. 1 As 111/2013 **se spojují** ke společnému projednání. Nadále budou vedeny pod sp. zn. 1 As 107/2013.
- II. Žalobci **se neustanovuje** zástupce pro řízení o kasačních stížnostech.
- III. Kasační stížnosti **se zamítají**.
- IV. Žalobce **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasačních stížnostech.
- V. Žalovanému **se nepřiznává** náhrada nákladů řízení o kasačních stížnostech.

O d ů v o d n ě n í :

- I.
Vymezení věci

[1] Žalobce doručil dne 28. 12. 2012 městskému soudu pět žalob na ochranu před nezákonným zásahem a nečinností žalovaného a zároveň požádal o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce v daných věcech. Městský soud v záhlaví vymezenými usneseními rozhodl, že se uvedené žádosti zamítají.

[2] Městský soud v odůvodnění těchto rozhodnutí uvedl, že ještě v měsíci březnu 2013, tj. zhruba tři měsíce po podání žalob, měl žalobce čistý měsíční příjem cca 23.000 Kč, tedy ve výši, která mu zaplacení jednotlivých soudních poplatků nepochybně umožňovala, a po dobu přibližně půl roku měl natolik vysoký příjem, že si pro zaplacení soudního poplatku mohl učinit finanční rezervu. Městský soud konstatoval, že vzhledem k účelu institutu osvobození od soudních poplatků nelze přijmout žalobcovo stanovisko, podle něž jsou soudní poplatky jakýmsi luxusním výdajem, který má navrhovatel povinnost zaplatit až poté, co si vytvoří dostatečnou finanční rezervu. Jejich úhrada naopak musí mít přednost jak před vytvářením rezervy pro případ ztráty pravidelného příjmu, tak před vytvářením rezervy pro eventuální hrazení nahodilých výdajů. Pro osvobození stejně tak nemůže postačovat skutečnost, že si žalobce nemůže dovolit koupit tolika hmotných statků, kolik by si dle svého názoru zasloužil nebo kolik si mohou dovolit někteří jiní lidé (žalobce uváděl, že stále nezískal vlastní bydlení, ač o to usiloval, a že si nemůže dovolit letní nebo zimní dovolenou). Městský soud konečně také odmítl žalobcův názor, podle něž by justice „neměla uplatňovat nárok na omezení životní úrovně“ člověka, jenž v Praze hospodáří s měsíční částkou 15.000 – 17.000 Kč. Poukázal přitom na skutečnost, že je to žalobce, kdo se na soud obrací se svými návrhy (od 1. 1. 2012 jen u městského soudu již ve více než 80 případech), a že povinnost podílet se prostřednictvím zaplacení soudního poplatku alespoň v malé části na nákladech soudního řízení vzniklých státu mu ukládá zákon.

[3] Žádosti o ustanovení advokáta městský soud zamítl s tím, že základní podmínka pro bezplatné ustanovení zástupce (tj. aby se jednalo o účastníka, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků) není v případě žalobce splněna.

[4] Proti uvedeným usnesením městského soudu podal žalobce (dále též „stěžovatel“) kasační stížnosti k Nejvyššímu správnímu soudu, které obsahují totožnou argumentaci. Namítl, že citovanými usneseními byla porušena jeho lidská práva, právní tradice, zvyklosti a základní procesní zásady. Tvrdil, že městský soud mu nedal možnost se k podkladům pro vydání jeho rozhodnutí vyjádřit a že popřel jeho základní práva na osvobození od soudních poplatků a na ustanovení zástupce v situaci, v níž se nachází. Současně stěžovatel požádal Nejvyšší správní soud o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce pro řízení o kasačních stížnostech.

[5] Žalovaný se v poskytnuté lhůtě ke kasačním stížnostem nevyjádřil.

II.

Právní posouzení Nejvyšším správním soudem

[6] Vzhledem k tomu, že totožně formulované kasační stížnosti stěžovatele směřují proti obdobným rozhodnutím městského soudu, rozhodl Nejvyšší správní soud, dle § 39 odst. 1 a § 120 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), o spojení těchto kasačních stížností ke společnému projednání.

pokračování

[7] Kasační stížnosti nejsou důvodné.

[8] Nejvyšší správní soud na úvod poznamenává, že netrval na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnosti, ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem v řízení o kasačních stížnostech. Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu jsou rozhodnutí, jimiž byly zamítnuty žádosti o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce, by trvání jak na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, tak i na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému, vedlo by k popření cíle, jenž účastník podáním žádosti sledoval, a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr o tom, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv (srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, a ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77; všechna zde citovaná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu dostupná na www.nssoud.cz).

[9] Zdejší soud se však zabýval žádostí stěžovatele o ustanovení zástupce pro řízení o kasačních stížnostech. Dle § 35 odst. 8 věty první s. ř. s. *může být navrhovatelem, u něhož jsou dány předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, ustanoven zástupce, jímž může být i advokát.* Z důvodu zamezení řetězení problému zdejší soud neposuzoval, zda jsou u stěžovatele dány předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, ale zabýval se pouze hodnocením, zda je ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatele v nynějším řízení. Dospěl přitom k závěru, že tomu tak není. Kasační stížnost splnila v rámci daných možností předepsané náležitosti a lze z ní seznat, z jakého důvodu stěžovatel považuje napadená usnesení městského soudu za nezákonná. V dané věci navíc jde o hodnocení otázky, zda jsou či nejsou příjmy stěžovatele dostatečné pro osvobození od soudních poplatků, tedy z podstaty věci nikoli o složitou právní otázku, ale o otázku skutkovou. Všechny tyto důvody svědčí pro závěr, že v nynějším řízení není zástupce nezbytně třeba k ochraně stěžovatelových práv, proto mu zdejší soud neustanovil zástupce pro řízení o kasačních stížnostech.

[10] Žalobce v kasačních stížnostech uplatňuje námitku, že městský soud ignoroval jeho žádost o osvobození od soudních poplatků, jakož i jeho návrh na ustanovení advokáta. Usnesení městského soudu proto napadá v celém rozsahu. Namítané pochybení lze podle Nejvyššího správního soudu podřadit pod kasační důvod uvedený v ustanovení § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.

[11] Nejvyšší správní soud považuje za vhodné nejprve v obecné rovině uvést, že osvobození od soudních poplatků představuje procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživé finanční situaci, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Podle ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. pokud účastník doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.

[12] Úprava poplatkové povinnosti, resp. osvobození od ní, provedená zákonem o soudních poplatcích, představuje jednu ze základních součástí práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Je proto třeba vždy pečlivě zkoumat, zda jsou pro osvobození od soudních poplatků splněny zákonné podmínky. Obdobně tomu je i v případě podmínek pro ustanovení zástupce. Vždy je to však žadatel, kdo musí uvést skutečnosti, které osvobození od soudních poplatků odůvodňují. Nejvyšší správní soud již v usnesení ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 – 50, publikovaném pod č. 537/2005 Sb. NSS, vyslovil, že „*povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje*“ (srov. obdobně např. rozsudek ze dne 3. 8. 2011, č. j. 2 Afs 36/2011 - 81). Soud tedy z vlastní iniciativy zpravidla nezjišťuje podrobnosti o majetkových poměrech žadatele. Hodnotí především informace, které mu žadatel sám sdělí, popř. jej vyzve, aby potřebné skutečnosti doplnil a vysvětlil nesoulad mezi nimi (srov. rozsudek ze dne 31. 5. 2011, č. j. 8 Afs 50/2010 - 91).

[13] Soud při rozhodování o osvobození od soudních poplatků přihlíží nejen k majetkovým poměrům žadatele, ale také k výši soudního poplatku. Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba zohlednit nejen výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale rovněž i jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudní. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele opatřit si finanční prostředky. Zhodnocení všech rozhodných okolností, které vypovídají o poměrech žadatele, je věcí úvahy soudu a promítá se do jeho závěru, zda je žadatel s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatky.

[14] V projednávané věci městský soud vycházel zejména z podrobného čestného prohlášení stěžovatele o jeho majetkové situaci, které přiložil k žalobám. V tomto prohlášení uvedl, že má jednak pravidelný příjem z podnikání ve výši 11.000 Kč měsíčně (který však bude trvat již přibližně jen tři měsíce), jednak příjem ze zaměstnání ve výši přibližně 12.000 Kč měsíčně. Dále uvedl, že má měsíční výdaje na sociální a zdravotní pojištění ve výši přibližně 3.500 Kč, na místní poplatky ve výši 550 Kč, na nájemné 5.050 Kč, na potraviny ve výši přibližně 2.800 Kč a výdaje jinde neuvedené přinejmenším 1.000 Kč a optimálně 2.000 Kč. Součet těchto jednotlivých výdajů stěžovatel vyčíslil přibližnou částkou 11.000 – 14.000 Kč.

[15] Na základě těchto údajů dospěl městský soud zcela správně k závěru, že nebyly splněny podmínky pro to, aby stěžovateli bylo přiznáno byť jen částečné osvobození od soudních poplatků. Stěžovatel měl v době podání žalob a žádostí čistý měsíční příjem ve výši pohybující se kolem 23.000 Kč, což mu i po úhradě jeho pravidelných měsíčních výdajů bez větších potíží umožňovalo v jednotlivých případech uhradit v plné výši soudní poplatky za žaloby, které činily 4.000 Kč (2.000 Kč za každý žalobní návrh). Nejvyšší správní soud se plně ztotožňuje rovněž s argumentací městského soudu, podle níž důvodem ke zproštění od povinnosti zaplatit soudní poplatek nemůže být ani poukaz

pokračování

stěžovatele na to, že si hodlá ze svých aktuálních příjmů vytvořit rezervu na placení hlavních plateb předem a pro případ, že by byl v budoucnu bez příjmů.

[16] Nejvyšší správní soud vzal při rozhodování v dané věci v potaz rovněž tu skutečnost, že stěžovatel je svobodný, bez výraznějších finančních závazků a zároveň je osobou s vysokoškolským vzděláním, která je bezpochyby schopna obstarat si finanční prostředky na úhradu svých potřeb prací, což platí tím spíše, žije-li v Praze, kde je ve srovnání s jinými regiony míra nezaměstnanosti relativně nízká. Hodlá-li stěžovatel bránit svá tvrzená práva soudní cestou, lze na něm i z těchto důvodů právem požadovat, aby si k tomu potřebné prostředky (na úhradu soudního poplatku či případného zastoupení) sám zajistil výkonem pracovní činnosti.

[17] Nejvyšší správní soud tedy konstatuje, že městský soud se majetkovými poměry žalobce zabýval dostatečně a jeho aktuální majetkovou situaci ve vztahu k výši soudního poplatku důsledně vážil a postupoval tak zcela v intencích ustálené soudní judikatury.

[18] Ve vztahu k žádostem o ustanovení zástupce správně uvedl již městský soud, že podle § 35 odst. 8 s. ř. s. lze ustanovit navrhovatel zástupce, kterým může být i advokát, pokud jsou splněny předpoklady, aby navrhovatel byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv. Z uvedeného ustanovení vyplývá přímá návaznost splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků podle § 36 odst. 3 s. ř. s. na možnost ustanovení zástupce podle § 35 odst. 8 s. ř. s. Jak Nejvyšší správní soud uvedl ve svém rozsudku ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 – 77, „*přiznané osvobození od soudního poplatku je výchozím předpokladem pro prominutí dalších nákladů řízení. (...) Stejně tak jako osvobození od soudních poplatků, tak i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků tak vylučuje i právo na bezplatné zastoupení.*“ Vzhledem k tomu, že městský soud neshledal podmínky pro osvobození žalobce od soudních poplatků, nebyla splněna ani podmínka pro ustanovení zástupce soudem ve smyslu § 35 odst. 8 s. ř. s.

[19] Co se týče námitky, že stěžovateli nebyla dána možnost vyjádřit se k podkladům před vydáním napadených usnesení městského soudu, Nejvyšší správní soud konstatuje, že jediné podklady, na základě kterých městský soud rozhodl, byly dokumenty poskytnuté stěžovatelem. Stěžovatel tyto listiny, které sám vytvářel, jistě dobře znal, takže jeho žádost o vyjádření k nim nedává rozumný smysl. Pokud jde o žádosti o ústní jednání ve věci, které stěžovatel uplatňoval ve svých podáních, Nejvyšší správní soud neshledal, že by pro rozhodnutí městského soudu bylo nutno takové jednání nařizovat. Jeho předmětem by mohlo být pouze naplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků, což ale mohl soud dostatečně posoudit na základě obsáhlých stěžovatelových podání. Pochybení městského soudu v tomto směru Nejvyšší správní soud neshledal.

[20] Nejvyšší správní soud dále podotýká, že již v minulosti rozhodoval o mnoha kasačních stížnostech stěžovatele mířících proti v zásadě stejným rozhodnutím městského soudu (tj. proti rozhodnutím, kterými stěžovatel nebyl osvobozen od soudních poplatků a kterými mu nebyl ustanoven advokát), přičemž žádné z těchto kasačních stížností nevyhověl. Ostatně na jedno takové rozhodnutí městský soud v napadených usneseních odkazoval a vycházel z něj (konkrétně na rozsudek zdejšího soudu ze dne 18. 7. 2013, č. j. 9

As 62/2013 - 17). Od závěrů, jež vyslovil ve zmíněném rozsudku, nevidí Nejvyšší správní soud důvodu se nyní odchylovat.

III.

Závěr a náklady řízení o kasačních stížnostech

[21] Nejvyšší správní soud tedy shledal námitky stěžovatele nedůvodnými. Jelikož v řízení nevyšly najevo ani žádné vady, k nimž musí kasační soud přihlížet z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), zamítl kasační stížnosti jako nedůvodné (§ 110 odst. 1 věta druhá s. ř. s.).

[22] O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto podle § 60 odst. 1 za použití § 120 s. ř. s. Stěžovatel nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasačních stížnostech, neboť ve věci neměl úspěch, žalovanému správnímu orgánu, kterému by jinak jakožto úspěšnému účastníku řízení právo na náhradu nákladu řízení příslušelo, náklady řízení nad rámec jeho běžné úřední činnosti nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 6. listopadu 2013

JUDr. Lenka Kaniová
předsedkyně senátu